

Javaslatok a cigányügy rendezésére,
a cigányok letelepítésére

+ néhány új adókirovás, a cigánybabonkóról

József főherceg a cigánybabonákról.

Budapest, jun. 8.

József főherceg az *Ethnologische Mittheilungen aus Ungarn* című folyóirat legközelebb megjelenő füzetébe érdekes cikkelyt irt, melyből a *Vasárnapi Ujság* nyomán közöljük az alábbi részleteket. József főherceg cikkelyében azokat a megfigyeléseket mondja el, melyeket az Alsóuthon letelepített cigányok közt tett. A cigánybabonákról ezeket írja:

„Midőn a csapatom számára épített földkunyhókba kellett behurcolkodniok, senki sem akart az utolsó kunyhóba beköltözni; mindnyájan erősen állították, hogy ott éjjelente rossz szellemek, a *ruvánus*-ok járnak; kérésökre e ház kovácsműhelynek rendeztetett be. Ez a dobozi pusztán történt; de még érdekesebb a Göböljáráson történt eset. Ott egy hajdani téglavető helyen, hol még 40 évvel azelőtt letelepített cigányok dolgoztak, egy domb lejtőjén, szép erdő szélén, patakhoz közel újra felépítettek a hajdan fennállott lakások. Az első nehézség az volt, hogy egy hajdani pincében, most agyag-gödörben, szerintök egy *Phuvus* (földalatti szellem) lakott, ki nekik nem hagyott nyugtot. E gödröt betöltöttem. Most már a békák meg a kigyók voltak azok, melyek a patakból kiszállva, a vidéket veszélyessé tették, és a melyek mögött a *Nivási*-k (vizi szellemek) rejtöztek. Hiába utáltam a hegyen lakó és őket védő *Kesályi*-ra (hegyi tündérre); végül mégis csak meg kellett engednem, hogy a gazdasági épület közelében sátrakban lakjanak. Ambár mindnyájan római katolikus hitre voltak keresztelve és ezen felekezethez tartoztak, általában nem hisznek a keresztény vallásban. Pénzszerzés végett karácsonykor világitással és csengetyüzéssel betlehemeskedtek, mit a többi lakosságtól tanultak el. Alsóuthon ugyan szent énekeket is tanultak, s ünnep- és vasárnap meglátogatták a templomot, de lelkökbe nem hatott a hit; ezt csak a fiatal nemzedék tervszerű nevelésével lehetne elérni. A menyéttől (hölgymenyéttől) nagyon félnek, főleg ha ágaskodik és fu; azt hiszik, hogy ezen állat fuvása mindennemű betegséget és vállalkozásuknál szerencsétlenséget okoz; neve is *phurdini*, *phurdel* — fu szóból eredi. Az ürge *pekenyuca*, (a szerb *tekunica*-ból) ellenben kedvelt eledelök és fogása cigányaink különlegessége.

A legutóbbi kolera idején, mint máskor is, gyakran megtörtént, hogy a cigányok Budapestre kívánczoltak, azon a cimen, hogy köpölyöztetni akarják magukat a fürdőben. Ekkor a főherceg a fölmenetelt a kolera miatt eltiltotta; hogy a sátoros cigányon nem fog a kolera, ennek bizonyítására mondták el a következő történetet: „Midőn a cigányok sok idővel ezelőtt a magas hegyeken levő őshazájukat elhagyták vala, hogy a nagyvilágba vándoroljanak, a nagy sikságon a gonosz *Urme* (gonosz tündér), a kolera uralkodott, ki minden embert megölt, a kinek közelébe fért. Ekkor a cigányok gyors lovaikon menekültek és egy nagy folyón (*Ganges*?) átkeltek; a gonosz *Urme*, kinek nem volt lova és gyalog futott, a nagy vízben nem tudott messzire eljutni és kénytelen volt visszatérni a nélkül, hogy csak egyetlenegy cigányt is megölhetett volna. Azóta a kolera sohasem közeledik a cigányokhoz, mert fél, hogy ismét a nagy folyóba csalják.“ — „A letelepült cigányok — teszi hozzá a főherceg — 1872—73-ban, a mint tudomásomra jutott, sokat szenvedtek a kolerától, a sátoros cigányok ellenben nem; talán azért, mert életmódjuk nagyon meg-

ette őket, a többi néppel kevésbé érintkeznek és a helységek kivül egészséges, friss levegőben táboroznak. Ki a legnagyobb fáradoalmak elviselésére nem alkalmas, az már gyermekkorában elhal.“

yeztek ilyenmő nyilatkozatokat: szőlo maga es tarsai nevében kötelezve érzi magát ez áramlatok közelebbi megvilágítására. Ez áramlatok nem helyeslik a hármass szövetséget, mert az a horvátok nemzeti fejlődésének és egyesülésének nem kedvező, ennélfogva más nagyhatalmakkal kívánnának szövetkezni. Nem bocsátkozik más szövetség célszerűtlen, vagy célszerű voltának fejtegetésébe, csak annyit nyilvánít, hogy az ellenáramlat állításai nem felelnek meg a tényeknek. Éppen a német szövetség óta kebeleztetett be a katonai határőrvidék az anyaországba; tehát a horvát terület megnövekedése nem bizonyítja, hogy a német szövetség káros volna. Mint jó horvát ez áramlatokat a nép félrevezetésére és felizgatasára irányzott türes frázisoknak tartja. Szőlo csak egy horvát államjogot ismer és ez a magyar-horvát kiegyezési törvény, mely nem új kapcsolatot teremtett, hanem a meglevőt szabályozta és ezzel Horvát-Szlavonországnak a magyar szent koronától való elválaszthatatlanságát elismerte és törvénybe iktatta. E törvény horvát szempontból véve Horvátország önálló kormányának és az országgyűlésnek bizonyos teendőket fentartott, a többit a magyar közösségnek engedte. Magyar szempontból szőlova, Magyarország a horvát-szlavon királyságnak bizonyos autonómiát engedett, a többit mind a közösnök tartotta fenn. Mindkét szempontnak van bizonyos jogosultsága, azért emlité fel, hogy e kiegyezés nyomán Horvát-Szlavonország az ősszmonarkia ügyét csak Magyarországgal együtt intézheti. E törvény idézésével joggal nevezte az ellenáramlat a horvát államjogot felfujt frázisnak.

Ma már általában nem létezik horvát kérdés, mert ezt a kiegyezési törvény végleg elintézte és ha léteznék is horvát kérdés, az éppen nem a delegáció fóruma elé tartozik, mert ez a hadügyi, pénzügyi és külügyminisztériumok, meg az elfoglalt tartományok költségvetésével foglalkozik. Ez ellen szőlo, mint horvát, tiltakozni kénytelen, de még inkább az ellen, hogy ez a monarkhia másik államában történjék, a hova már éppen nem tartozhatik. Ama bizonyos áramlatok állandóan a legnagyobb ellenszenvet tanusítják azon hatalmak iránt, melyek monarhiánkkal jó lábön állanak és páratlan ostentációval nyilvánítják rokonszenvüket azok iránt, a mely államok monarhiánkkal legalább is nem barátságos viszonyban vannak. Például hozza fel szőlo Bulgáriát, mely irántunk ragaszkodást tanusít s melyet amaz áramlatok folyvást támadnak. Hivatkozik ezután a kievi táviratra, melyet Strossmayer püspök éppen akkor küldött Kievbe, mikor monarhiánk és Oroszország közt legkevesébbé voltak barátságos viszonyok. Strossmayernek a pétervári jótékonyági egyesülethez küldött leveléről nem szőlhat részletesebben, mert azt politikai tartalma miatt maga az egyesület nem akarta felolvastatni és midőn a kronstadti hajóraj felhangzott örömrivalgást megemliti, vele csak azon tények láncolatát fűzi tovább, a melyek ez áramlatokat eléggé megvilágítják s azokból a következtetés levonására jogosítanak. És ez áramlatokat — a mint kétségtelen jelek bizonyítják — Horvátországban a Vatikánból és tán Kievből is támogatják. Szőlo azért tartja ezeket a